

NYÍREGYHÁZA KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSI VONZÁSKÖRZETE

KÓKAI SÁNDOR

SECONDARY EDUCATION CATCHMENT AREA OF NYÍREGYHÁZA

Population mobility is one way of exploring horizontal and vertical spatial relationships between settlements. In this context, the exploration of realistic catchment area systems whose spatial paths are determined by linear infrastructure plays an important role. One element of significant spatial relationships is the educational catchment area, which reflects both objective economic opportunities and subjective individual expectations. The secondary education catchment area of Nyíregyháza was based on the data of 4,632 commuting students attending the city's eight to eight high schools and vocational secondary schools. The extent of the hegemonic, dominant and transient catchment areas and the extent of their attraction intensity were compared with a survey conducted fifty years earlier (BELUSZKY 1974). Based on the results of the research it can be stated that the numerical growth of Nyíregyháza secondary education institutions and the widening of their educational offerings did not mean a drastic change in the educational catchment area of Nyíregyháza. Traditions are more durable, therefore, in the hegemonic educational catchment area of Nyíregyháza there were 9 settlements, dominant educational catchment area 20 settlements and temporary educational catchment area 27 settlements. Nyíregyháza has a strong attraction in a radius of 15-30 km. The secondary education attraction intensity of Nyíregyháza is low for 172 settlements in Szabolcs-Szatmár-Bereg county, and the attraction intensity nonsignificant for the county and national borders.

BEVEZETÉS

A települések közötti térkapcsolatok feltárásának egyik lehetséges eleme a központi település és vidéke között kialakult vonzaskörzet kutatása, melynek eredményei horizontális és vertikális térkapcsolatokat és térpályákat rajzolnak ki. Az utóbbi évtizedekben a vonzaskörzet-kutatás hazai és nemzetközi relációkban is váltakozó intenzitású, de inkább csökkenő tendenciájú. Mindez csak részben magyarázható a népesség mobilitásának átstrukturálódásával és bővülésével, hiszen e folyamat alapvetően napjainkban is a korábbi térpályákon zajlik. A népesség mozgásának, ezen belül különösen a népesség ingázásának megismerése és leképezése elengedhetetlenül szükséges, gyakorlatilag minden gazdasági ág fejlesztésének egyik legfontosabb előfeltétele. E kontextusban a társadalmi-gazdasági termelés folyamatában kiemelkedő jelentősége van a reális vonzaskörzeti térképek megalkotásának és megismerésének. A vonzaskörzet elemzések hatékonyan segíthetik a telephely-választási, döntéselőkészítési, termelési-szolgáltatói, illetve az ellenőrzési folyamatokat is.

A vonzaskörzet az egyik meghatározó szegmens az egyes települések térbeli kapcsolatrendszerében, melynek feltárása azonban napjainkban sem könnyű feladat. Beluszky Pál 1974-ben – a Nyíregyháza vonzaskörzetét feltáró és

értékelő tanulmányában – adta meg a vonzaskörzet értelmezésének egyik lehetőségét, mely szerint: „*valamely város, központi funkciójú intézményei által városi szolgáltatásokkal rendszeresen és szükségszerűen ellátott területet nevezünk a város (szűkebb értelemben vett) vonzaskörzetének*” (BELUSZKY 1974. p. 87). E szignifikáns térkapcsolatok ma is olyan társadalmi döntések eredményei, amelyekben jól összegződnek a mindenkori objektív gazdasági lehetőségek és szubjektív egyéni elvárások, tükrözve a társadalmi-gazdasági tér egyfajta specifikus tagolódását.

Nyíregyháza a funkcionális munkamegosztás eredményeként, sokoldalú és egyre mélyülő kapcsolatrendszerrel és térpályákat alakított ki a környező településekkel, melyek egyik vetülete az oktatási intézményekhez kapcsolódik. Az ingázás egyik fontos eleme az oktatási intézményekhez kapcsolódó és azok által generált lakóhely-elhagyás, napi, heti vagy ettől hosszabb periódusban. E tanulmányomban Nyíregyháza 2018-2019-es tanévben releváns középfokú oktatási vonzaskörzetét és kapcsolatrendszerét mutatom be, összehasonlítva Beluszky Pál ötven évvel korábbi (1969) – e témában készült – eredményeivel. Az oktatási vonzaskörzetek feltárására irányuló területi kutatások alfája és omegája akkor is és napjainkban is az adatbázis összegyűjtése, objektív feldolgozása és értékelése volt.

1. ANYAG ÉS MÓDSZER

A vonzaskörzet-kutatással foglalkozó szakemberek (BELUSZKY 1974, LACZKÓ 1978, TÓTH 1988, 1996, 2008, VADÁSZ 1987) véleménye alaposan eltér abban a kérdésben, hogy hol az oktatás súlya és helye a komplex vonzaskörzetet kialakító tényezők között, bár fontosságát már Mendöl Tibor is hangsúlyozta (MENDÖL 1928). Abban azonban mindenképpen konszenzus alakult ki, hogy egy olyan gyorsan változó, pillanatnyi állapotot tükröz, amely nem független az adott régió közlekedéshálózatának fejlettségétől és térszerkezetétől, az ott élő népesség gazdasági potenciáljától, jövedelemétől, demográfiai viszonyaitól, iskolázottságától, illetve a hierarchikusan tagolt oktatási intézményhálózat fejlettségétől és képzési struktúrájától sem.

A vonzaskörzet vizsgálatokon belül – az adatok forrásai szerint – két nagy csoport különíthető el, egyrészt a vonzaskörzetet deduktív-teoretikus módszerekkel meghatározó modellek (pl. gravitációs modell stb.), amelyek az ún. elméleti vonzaskörzet kijelölésére szolgálnak, másrészt az empirikus felméréseken alapuló, ún. leíró-induktív modellek köre (LACZKÓ 1978). E tanulmányban a klasszikusnak tekinthető empirikus megfigyelések konkrét adatgyűjtései biztosították az adatokat. Az ún. „keresleti-kínálati oldali” adatgyűjtést és elemzést annak tudatában végeztük el, hogy azokat összehasonlíthassuk az ötven évvel ezelőtt Beluszky professzor által Nyíregyháza középfokú oktatási vonzaskörzetének térbeli sajátosságait feltáró

eredményeivel. Mindazok ellenére elvégezhető a vizsgálat, hogy az elmúlt fél évszázad alatt bekövetkezett változások eredményeként napjainkra mind az oktatási intézmények mennyisége (1. ábra), mind a diákok mobilitási lehetőségei és szokásai alapjaiban változtak meg. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középfokú oktatási intézményei (66 db) 22 településen – ebből Nyíregyházán 28 db található – szóródnak, eltérő mennyiségben és minőségben. A lakosság mobilitási változásainak fontos következménye, hogy a város és vidéke közötti minden szegmenset érintő és e kapcsolatokat leképező komplex vonzaskörzet – az empirikus adatgyűjtés fizikai és jogi korlátai miatt – napjainkra vonatkozóan – a hagyományos módszerekkel végrehajtott adatgyűjtéssel – nem rajzolható meg.

1. ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középfokú oktatási intézményei (2019)
Figure 1. Secondary education institutions of Szabolcs-Szatmár-Bereg county (2019)

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 66 középiskolája

- X Gimnázium
- Gimnázium + szakgimnázium
- △ Gimnázium + szakgimnázium + szakközépiskola
- Szakgimnázium + szakközépiskola
- ▲ Szakgimnázium
- Gimnázium + szakközépiskola
- Szakközépiskola
- ▨ Szakközépiskola + szakiskola
- Szakiskola

Forrás: Sz.-Sz.-B. megyei adatok alapján saját szerkesztés

Az összehasonlíthatóság érdekében az adatok feldolgozásában is Beluszky professzor módszerét használtuk. A vonzásintenzitás differenciáltságának bemutatására az egyes települések 100 lakosára jutó Nyíregyházán középiskolai tanulmányokat folytató diákok számát alkalmaztuk, amikor a nyíregyházi középiskolák által rendszeresen vonzott terület lehatárolására került sor. Azokat a megyei településeket soroltuk ide – Beluszky professzorhoz hasonlóan –, amelyek esetében az ún. „tanulói kibocsátás” Nyíregyházára meghaladta a 100

lakos/1 diák értéket. A középiskolák relatív vonzaskörzeteinek határai a megyeszékhelyre történő összes „tanuló-kibocsátásnak” az adott település középiskolás korú népességéből való 50,1-75,0 %-os, illetve 75,1 %-nál magasabb részesedése alapján kerültek kijelölésre.

A nyíregyházi középiskolák közül nyolc-nyolc gimnázium és szakgimnázium/szakközépiskola helyben lakó és bejáró diákjainak adatait gyűjtöttük össze – az adott középiskolában dolgozó kolléganők és kollégák segítségével –, s ezzel közel 80%-át lefedtük a város középiskolásainak. A vizsgálati eredményeink reprezentativitásához nem férhet kétség és lehetővé teszi az általánosítást és egyedi sajátosságok bemutatását, így valamennyi nyíregyházi középiskolára vonatkozó megállapításokat is tehattünk. Mindezeken túlmenően arra is lehetőségünk nyílik, hogy megállapítsuk – eredményeinket a korábbi adatokkal és térképekkel összehasonlítva – az azonosságokat és különbségeket, amelyek egy része – számunkra is meglepő módon – ötven év távlatából is maradandónak és időt-állónak bizonyult.

2. EREDMÉNYEK

2.1. A BEJÁRÓ TANULÓK SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA

E tanulmány Nyíregyháza 28 középiskolájában tanuló diákok (11500 fő) közül, a vizsgált 16 középfokú oktatási intézmény közel kilencezer diákjának (8932 fő) adatai alapján készült (1. táblázat). Valamennyi középiskola bejáró diákját nem vettük figyelembe, de a legnagyobb tanulói létszámmal rendelkező nyolc-nyolc gimnázium és szakgimnázium/szakközépiskola adatai bekerültek az alap adatbázisba. A 8932 középiskolai tanuló közül 4027 fő a vizsgált nyolc gimnáziumba, 4905 fő pedig a vizsgált nyolc szakgimnáziumba és/vagy szakközépiskolába járt. A gimnáziumok, szakgimnáziumok, szakközépiskolák és szakiskolák tanulói közül természetesen arra a 4632 ingázó diákra helyeződött a hangsúly, akik napi, heti vagy ezektől hosszabb időközökben tudják az állandó lakóhelyük és az oktatási intézmény közötti távolságot megtenni, azért, hogy otthonukat elhagyva Nyíregyházán tanuljanak középiskolás diákként. Mit is jelent Nyíregyházának ez a 4632 bejáró tanuló? Amennyiben 30 fős osztálylétszámokkal számolunk, akkor 155 középiskolai osztályt (!) és az őket oktató pedagógusok munkahelyét. A Nyíregyházán helyben lakó és a városba bejáró tanulók száma és aránya a középfokú intézménytípusok, valamint ezek oktatási specializációja szerint is markánsan különbözött.

1. táblázat: Nyíregyháza vizsgált középfokú oktatási intézményeinek bejárói
 Table 1. Graduate students of Nyíregyháza's studied secondary education institutions

Közép-iskola neve	Összes diák		Bejáró diákok			A bejáró diákokból					
						Sz-Sz-B. megyéből		más megyéből		Külföldről	
	tel.	fő	tel.	fő	%	tel.	fő	tel.	fő	tel.	fő
Gimnáziumok											
Arany János	32	385	31	95	24,7	26	84	3	6	2	5
Eötvös József	38	337	37	74	21,9	34	70	2	3	1	1
Kossuth Lajos	69	522	68	247	47,3	63	242	5	5	-	-
Kölcsey Ferenc	58	540	57	196	36,3	53	192	3	3	1	1
Krúdy Gyula	49	660	48	142	21,5	46	139	2	3	-	-
Szent Imre	70	581	69	201	34,6	59	178	6	7	4	16
Vasvári Pál	74	668	73	309	46,3	66	301	6	7	1	1
Zrínyi Ilona	44	334	43	76	22,7	42	75	1	1	-	-
Összesen	148	4027	147	1340	33,3	121	1281	17	35	9	24
Szakgimnáziumok, szakközépiskolák, szakiskolák											
Bánki Donát	144	846	143	627	74,1	126	605	11	12	6	10
Inczédy György	101	676	100	495	73,2	88	479	11	14	1	2
Lippai János	90	308	89	236	76,6	82	228	7	8	-	-
Művészeti	134	345	133	251	72,7	58	124	64	113	11	14
Sipkay Barna	114	948	113	538	56,8	100	520	10	14	3	4
Széchenyi István	126	657	125	391	59,5	98	355	20	24	7	12
Vásárhelyi Pál	112	574	111	333	58,0	100	321	9	9	2	3
Zay Anna	137	551	136	421	76,4	121	402	14	16	1	3
Összesen	330	4905	329	3292	67,1	193	3034	110	210	24	48
Mind-összesen	342	8932	341	4632	51,9	200	4315	112	245	29	72

Forrás: A vizsgált középiskolák adatai alapján saját szerkesztés

A gimnáziumok tanulóinak kétharmada Nyíregyháza fiataljai közül érkezik, s a bejárók „csak” egyharmadát (1340 diák) adják az összes tanulói létszámnak, azaz minden harmadik diák bejáró. A gimnáziumok közötti különbséget érzékelteti, hogy meglepő módon Nyíregyháza – országos rangsorok szerint – évek óta legjobb gimnáziumába (Krúdy Gyula Gimnázium) csak minden ötödik

diák bejáró. Hasonlóan alacsony a Zrínyi Ilona és az Eötvös József Gimnáziumokba a bejárók aránya, ugyanakkor az egyházi gimnáziumok (pl. Kossuth Lajos, Szent Imre stb.) és a sport tagozatos Vasvári Pál Gimnáziumba érhető módon magasabb a bejáró tanulók száma, de minden gimnáziumban ötven százalék alatt maradt arányuk, az összes diákok számához viszonyítva.

A szakgimnáziumok és/vagy szakközépiskolák esetében a tanulók több mint kétharmada (67,1%) bejáró. A szakgimnáziumok és szakközépiskolák közötti markáns különbségek egyik eredménye, hogy négy speciális képzést (egészségügyi, műszaki, művészeti) nyújtó intézményben (Művészeti, Zay Anna, Bánki Donát és Inczedy György) a tanulók háromnegyede bejáró. Nem elhanyagolható tény, hogy valamennyi vizsgált szakgimnázium és/vagy szakközépiskola bejáró tanulóinak aránya meghaladta az összes tanulói létszám felét, miként a vizsgált tizenhat középiskola összes tanulóinak több mint ötven százaléka (51,9%) is bejáró volt. Meglepő, hogy e tekintetben alig változott a helyzet az elmúlt ötven évben, mert Beluszky professzor kutatásai szerint az 1968/69-es tanév adatai alapján akkor az alábbi kép bontakozott ki:

„A megyeszékhely szerepe a megyén belül alig változott; ma a tanulók 36,4%-a, 1957-ben 34,0%-a nyíregyházi középiskolákba járt. A tanulók fele vidéki, kerekén egytődük bejáró. Az átlagos bejárási távolság nagy; a bejáró tanulók kétötöde 20 km-nél távolabbról érkezik naponta Nyíregyházára, s néhány tanuló 50 km-nél távolabbról keresi fel iskoláját” (BELUSZKY 1974. 19 p.)

Természetesen ötven évvel ezelőtt a „*vidéki tanulók*” is bejárók voltak, csak kollégiumokban laktak, s így nem került sor napi rendszerességgel a megyeszékhelyre történő beutazásra. Ebben napjainkra annyi változás történt, hogy a középiskolai kollégisták száma drasztikusan csökkent, aki csak teheti, napi rendszerességgel jár be – anyagi és egyéb okok miatt – a választott középiskolájába tanulni.

2.2. A BEJÁRÓ TANULÓK TELEPÜLÉSEK SZERINTI DIFFERENCIÁLÓDÁSA

A Nyíregyháza középiskoláiba bejáró tanulók települések szerinti differenciálódása rendkívül szélsőséges. Az oktatási intézmények nagyfokú képzési differenciáltsága a feléjük irányuló érdeklődést és kapcsolatokat is szelektálja. Az összes bejáró középiskolai diák 341 településről érkezett Nyíregyházára, azonban a szakgimnáziumok és/vagy szakközépiskolák súlyát mutatja, hogy ezeket az oktatási intézményeket 193 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településről több mint háromezer diák (3034 fő) kereste fel, míg a megyén kívüli 258 tanuló 110 hazai és 24 határon túli településről érkezett. A gimnáziumokat 121 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településről 1281 diák kereste fel, míg a megyén kívüli 59 tanuló 17 hazai és kilenc határon túli településről érkezett (1. táblázat).

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településeket (229 db) tekintve megállapíthatjuk, hogy 28 településről egyetlen diák sem érkezett Nyíregyháza vizsgált középiskoláiba, s további 32 településről is csak egy-egy tanuló. A két csoportba tartozó hatvan település – a megye összes településének több mint negyede (26,2%) –, zömmel a Szatmár-beregi régióban helyezkedik el. Markáns különbség van azonban a tekintetben, hogy a gimnáziumokba a megyei települések közel feléből nem érkezett diák, míg a szakgimnáziumoknál és/vagy szakközépiskoláknál 84,6%-os a megyei települési lefedettség.

Az egyes településekről érkező bejáró tanulók számát tekintve kiemeljük, hogy kilenc településről több mint száz-száz diák tanul Nyíregyháza középiskoláiban (2. táblázat). E kilenc településről érkezik az összes bejáró tanuló közel egyharmada (30,2%), a gimnáziumokba bejárók 38,1%-a, a szakgimnáziumokba és/vagy szakközépiskolákba bejárók 26,9%-a. E markáns különbség a képzési struktúrából, illetve az ebből következő beiskolázási vonzáskörzetek kiterjedéséből is fakad.

2. táblázat: A 100 fő feletti bejáró tanulói létszámmal rendelkező települések
Table 2. Settlements with a student population of over 100 people

Települések	Gimnáziumba	Szakgimnázium és Szakközépiskola	Összesen
Újfehértó	133	214	347
Nyírtelek	48	146	194
Ibrány	43	99	142
Nagykálló	52	78	130
Kemecse	55	73	128
Nagyhalász	47	81	128
Kótaj	46	76	122
Nyírpazony	62	42	104
Napkor	25	77	102
Összesen	511	886	1397

Forrás: A vizsgált középiskolák adatai alapján saját szerkesztés

Szintén figyelemre méltó tény, hogy a kilenc legmagasabb középiskolai tanulói létszámot kibocsátó település közül Nyírpazony az egyetlen, ahonnan többen preferálják a gimnáziumokat, mint a szakközépiskolákat. Mindez nem véletlen, Nyírpazony az elmúlt évtizedekben Nyíregyháza klasszikus szuburbán településévé vált, e településre a gazdagabb, felső középréteghez tartozó nyíregyháziak kiköltözései voltak a meghatározóak (KÓKAI 2006).

Amellett, hogy a 2. táblázat települései között hat Nyíregyházához közeli kisváros is van, amelyből kettőben nincs középiskola (lásd 1. ábra), elgondolkodtató e kisvárosok középfokú oktatási kínálatának és színvonalának problematikája. Különösen Újfehértó, Ibrány és Nagyhalász esetében, ahonnan a középiskolai tanulók több mint ötven százaléka Nyíregyházán tanul. E kilenc

település 1397 diákja negyvenhét (!) átlagosan harmincfős osztálytermet tölt meg a megyeszékhely vizsgált tizenhat középiskolájában.

A más megyékből érkező bejáró tanulók számában is markáns különbségek alakultak ki, az átlagostól nagyobb szakgimnáziumi és/vagy szakközépiskolai dominanciával. Hajdú-Bihar megye 25 településéről (93 fő, ebből 20 fő a gimnáziumokba) és Borsod-Abaúj-Zemplén megye 42 településéről (93 fő, ebből 12 fő a gimnáziumokba) érkeztek a legtöbben. Ettől nagyságrendekkel maradt el a Jász-Nagykun-Szolnok megye 12 településéről (19 fő, ebből 15 diák a Művészeti Szakgimnáziumba) és az ország más megyéinek 32 településéről (ebből a legtávolabbi Sopron és hét további dunántúli település) érkezők (40 fő, ebből 18 diák a Művészeti Szakgimnáziumba) értékei. Nem elhanyagolható tény, hogy a Művészeti Szakgimnázium diákjai (345 fő) közül csak 94 diák nyíregyházi, 124 diák Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, 46 diák Hajdú-Bihar megyei, 34 diák Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, 15 diák Jász-Nagykun-Szolnok megyei, 18 diák pedig más hazai települések állandó lakosa. A Művészeti Szakgimnázium tekintetben regionális jelentőségű, sőt az országhatárokon átnyúló beiskolázási vonzaskörzettel is rendelkezik (Kárpátaljáról nyolc, Erdélyből öt, Szlovákiából egy diák érkezett).

Kárpátaljáról a legtöbb diák a Szent Imre Gimnáziumba (16 fő), a Széchenyi István (10 fő) és a Bánki Donát Szakgimnáziumokba (10 fő) tanul. Kárpátalja kitüntetett szerepét mutatja, hogy az összes határon túli diák (72 fő) kilencven százaléka (64 fő) onnan érkezik Nyíregyháza vizsgált közép fokú oktatási intézményeibe.

3. NYÍREGYHÁZA KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSI VONZÁSKÖRZETE

A vizsgált tizenhat nyíregyházi közép fokú oktatási intézménybe érkező bejáró tanulók száma és a kibocsátó települések népességszáma alapján lehatárolható a középiskolák által rendszeresen vonzott települések köre (*100 lakosra jutó bejáró tanulók száma*), illetve a vonzásintenzitás mértéke. A megyeszékhely relatív vonzaskörzetének részletesebb vonzásintenzitás szerinti differenciálását az tette lehetővé, hogy az egyes települések középiskolás korú lakóinak hány százaléka jár Nyíregyházára. A gimnáziumok és szakgimnáziumok, szakközépiskolák vonatkozásában olyan markáns különbségeket regisztráltunk, amely mindenképpen megkívánja ezek külön-külön történő bemutatását és értékelését. Nem meglepő módon a gimnáziumok oktatási vonzaskörzete kisebb, míg egyes szakmákhoz köthető szakgimnáziumi képzésekre érkező diákok még mindig regionális jelentőségűek, ezek az iskolák akár országhatárokon átnyúló beiskolázási vonzaskörzettel is rendelkeznek.

3.1. A NYÍREGYHÁZI GIMNÁZIUMOK OKTATÁSI VONZÁSKÖRZETE

A nyíregyházi gimnáziumokba 147 településről 1340 diák érkezett (lásd 1. táblázat). A vizsgált nyolc gimnáziumba Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 121 településéről érkeztek diákok, ebből 88 településről 0,1-0,5 diák/100 lakos, 21 településről 0,51-1,0 diák/100 lakos és mindössze 12 olyan település volt, ahonnan 1,01 diák/100 lakosnál magasabb volt a bejáró tanulók aránya (3. táblázat).

3. táblázat: A gimnáziumok legmagasabb vonzásintenzitással rendelkező települései

Table 3. Settlements with the highest attractiveness of gymnasiums

Település	Lakosság	Bejáró diák	Vonzásintenzitás
Nyírpazony	3444	62	1,80
Nyírtura	1801	22	1,22
Apagy	2255	27	1,20
Kemecse	4744	55	1,16
Levelek	2880	31	1,08
Nagycsersesz	1816	19	1,05
Ramocsaháza	1517	16	1,05
Kálmánháza	1918	20	1,04
Tiszatelek	1437	15	1,04
Kállósemjén	3598	37	1,03
Kótaj	4447	46	1,03
Újfehértó	12931	133	1,03
Összesen	42788	483	1,13
Nyíregyháza	119746	2687*	2,24*

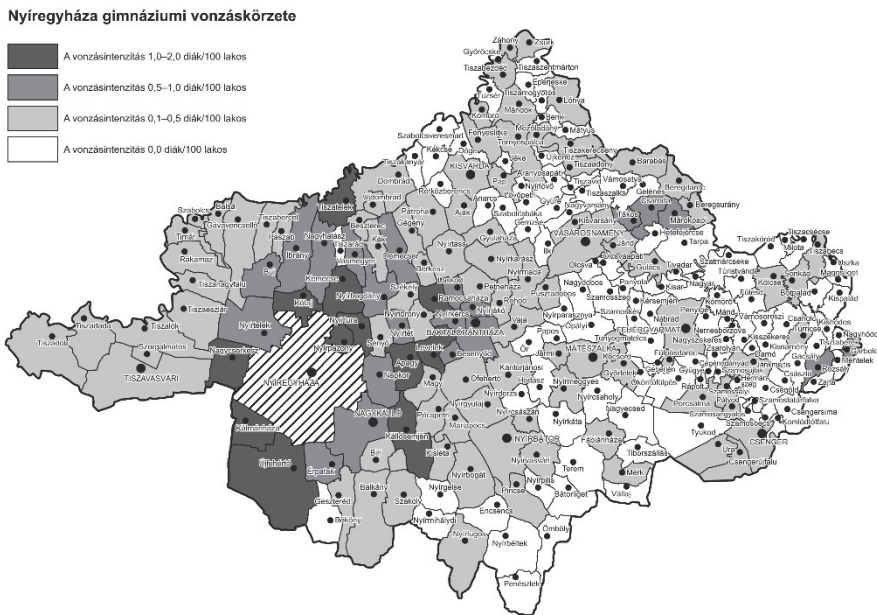
Forrás: A vizsgált gimnáziumok adatai alapján saját szerkesztés

* Nyíregyházán helyben lakó gimnazisták száma és aránya

A legmagasabb gimnáziumokra vonatkozó vonzásintenzitással rendelkező 12 település közül kiemelkedett Nyírpazony, ahonnan a 100 lakosra eső Nyíregyházára bejáró gimnáziumi diákok átlagos értéke 1,8. Azonban ez az intenzitási érték is elmaradt Nyíregyháza saját belső értékétől (2,24), ami azt is jelzi, hogy a város gimnáziumai nem jelentenek jelentős vonzerőt a környező települések esetében. Természetesen Nyíregyháza esetében nem a bejáró tanulók, hanem a nyolc gimnáziumban tanuló helyben lakó diákok számát vettük figyelembe. Ezzel is érzékeltetni szeretnénk volna, hogy a 100 lakosra eső 2,24-es átlag azt is jelenti, hogy a város középiskolásainak közel kétharmada (62,5%-a) gimnáziumokba jár, jelezve, hogy a szülők esetében és a városi közvéleményben is ez az első számú prioritás. Természetesen más Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei városokban és településeken is lehet a gimnázium az első számú prioritás, ehhez azonban valamennyi a megyében lévő gimnázium vonzáskörzetét meg kellett volna vizsgálnunk, azonban ezt mi nem tettük meg.

Tény, hogy a megye településeit tekintve - Nyírpazony kivételével - egyetlen település középiskolás korú népessége esetében sem éri el az 50%-os értéket a nyíregyházi gimnáziumokban tanulók aránya. A 12 településről bejáró 483 gimnazista diák adta a gimnáziumi bejárók 36,0%-át, azaz minden harmadik bejáró gimnazista innen érkezett. A legnagyobb számban a Vasvári Gimnáziumba (123 diák), a Kossuth Gimnáziumba (96 diák) és a Kölcsey Gimnáziumba (63 diák) érkeztek e tizenkét településről a bejáró gimnazisták (2. ábra).

2. ábra: A nyíregyházi gimnáziumok összesített vonzaskörzete
Figure 2. The total catchment area of the Nyíregyháza's gymnasiums

Forrás: A vizsgált gimnáziumok adatai alapján saját szerkesztés

Az egyes gimnáziumok preferáltságát tekintve Újfehértó sajátos szerepet játszik három gimnázium esetében, ugyanis 46 diák a Vasvári Gimnáziumba, 40 diák a Kossuth Gimnáziumba és 28 diák a Kölcsey Gimnáziumba járt, ami e kisvárosból érkező gimnazisták (133 diák) 85,7%-át jelentette. A nyírpazonyiak a Vasvári (13 diák), a Kölcsey (12 diák) és a Szent Imre Gimnáziumot (11 diák) preferálták. A Krúdy Gimnázium mindkét település esetében csak a negyedik kilenc-kilenc diák érkezésével. A kemecseiek és a kótajaiak esetében az Arany János Gimnázium a leginkább preferált 19, illetve 11 bejáró diákkal. A Krúdy Gimnázium náluk is csak a negyedik-ötödik helyezett. A Zrínyi Gimnáziumba mindössze 22 gimnazista jár a 2. táblázatban szereplő 12 településről, melyek közül Kállósemjén áll az első helyen nyolc diákkal a képzeletbeli toplistán.

E tények azt is jelzik, hogy Nyíregyháza legjobb gimnáziumai, kis túlzással az ún. nyíregyházi elit gyermekeinek képzőhelyei, ahova a vidéki végzős általános iskolás tanulóknak kevés esélyük van bejutni. E realitásokat felismerve – vélhetően – a „vidéki” általános iskolai osztályfőnökök/tanárok nem is javasolják a szülőknak, hogy gyermekeik e gimnáziumok felvételi vizsgáin próbálkozzanak, mert a tapasztalatok szerint egy-két kiemelkedően jó képességű vidéki diák tud csak bekerülni és eredményesen teljesíteni.

A nyíregyházi gimnáziumok összesített tanulói vonzásintenzitását tekintve 21 olyan település volt, ahonnan a 100 lakosra eső érték 0,51- 1,00 diák (2. ábra) között változott. E településekről 376 bejáró tanuló érkezett, ami az összes gimnáziumi bejáró diákok 28,1%-a. A Szatmár-beregi térségből öt település (Csaroda és Márokpapi 3-3, Tákos 2, Rozsály 5 és Garbolc 1 diák) apró és törpefalu, ahonnan egy-két diák érkezése is elegendő e csoportba kerüléshez. A 2. ábra alapján azonban az is megállapítható, hogy a Szatmár-beregi térség és a Dél-Nyírség települései esetén a nyíregyházi gimnáziumok vonzásintenzitása alacsony és esetleges. Az innen bejáró tanulók kollégisták és egy-egy gimnáziumban tanulnak. Jó példa erre Rozsály, ahonnan mind az öt diák a Szent Imre Gimnáziumba jár, miként a 129 fős lakosságú Garbolc egyetlen nyíregyházi gimnáziumba bejáró diákja is. A 323 fős lakossággal rendelkező Tákos két nyíregyházi gimnáziumba bejáró tanulója a Kölcsey Gimnázium kollégistája.

A 0,51- 1,00 diák/100 lakos vonzásintenzitással rendelkező települések másik csoportja a Nyíregyháza körül elhelyezkedő kisvárosok közül kerül ki (Nagykálló 52, Nyírtelek 48, Nagyhalász 47, Ibrány 43, Baktalórántháza 30 és Demecser 24), ahonnan összesen 244 diák járt be Nyíregyháza gimnáziumaiba. Meglepő módon mind a hat kisvárosból a toplistán első helyezett a Vasvári Gimnázium (összesen 75 bejáró diákkal), a második-harmadik a Kölcsey (45 bejáró diák) és a Kossuth Gimnázium (44 bejáró diák). A legkevesebben az Eötvös Gyakorló gimnáziumi osztályaiba (8 bejáró diák) érkeznek e hat kisvárosból, a többi vizsgált nyíregyházi gimnáziumba bejáró diákok száma 15-25 között szóródik. A második vonzásintenzitációs zónából kiemelkedik – a hat kisvároson túlmenően – még öt település (Napkor 25, Nyírbogdány 24, Vasmegyer 15, Buj 14, Érpatak 10 diák), amelyekből 10-25 bejáró érkezik a nyíregyházi gimnáziumokba.

A nyíregyházi gimnáziumok vonzásintenzitásának harmadik övezetébe (0,01-0,50 bejáró diák/100 lakos) 88 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, nyolc Hajdú-Bihar megyei, hét Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, egy Pest megyei település, valamint Budapest (2 diák) tartozik. A legtöbben Debrecenből (6 diák), Hajdúnánásról (6 diák) és Tiszaújvárosból (4 diák) járnak Nyíregyháza gimnáziumaiba. Meglepő, hogy mindössze 1-2 diákkal képviselteti magát néhány megyehatáron túli kisváros (pl. Téglás, Hajdúdorog, Nyíradony, Szerencs), de nincs Nyíregyházára bejáró gimnazista Tokajból, Hajdúhadházzól, Polgárról, illetve Tarcal (3 diák) és Szerencs (2 diák) kivételével a Zempléni régió egyetlen településéről sem. Ez azt is jelenti, hogy nincs olyan speciális képzése egyetlen

nyíregyházi gimnáziumnak sem, amely a megyehatáron átnyúlva jelentős vonzást generálna. Mindez azt is jelzi, hogy a megyehatárok még napjainkban is zártak a középfokú oktatás tekintetében. Az országhatár esetében hasonló a helyzet, mindössze a Szent Imre Gimnáziumba jár jelentősebb számú diák (16 fő) Kárpátaljáról. Erdélyből, a Partiumból és Szlovákiából egyetlen gimnazista bejáró sem volt a nyíregyházi gimnáziumokban.

3.2. A NYÍREGYHÁZI SZAKGIMNÁZIUMOK, SZAKKÖZÉP- ÉS SZAKISKOLÁK VONZÁSKÖRZETE

A vizsgált nyíregyházi szakgimnáziumokba, szakközép- és szakiskolákba (továbbiakban: szakközépiszkolák) 327 településről 3292 diák érkezett összesen (lásd 1. táblázat). A nyolc szakközépiszkolába Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 193 településéről érkeztek diákok (3. ábra). A megye 35 településéről nem érkezett diák Nyíregyháza vizsgált szakközépiszkoláiba, 97 településről 0,01-0,50 diák/100 lakos, 52 településről 0,51-1,00 diák/100 lakos, 35 településről 1,01-2,00 diák/100 lakos, s 9 település esetében meghaladta a 2,01 diák/100 lakost a szakközépiszkolákba bejáró tanulók aránya (4. táblázat).

A fenti kilenc településről az összes középiskolás több mint ötven százaléka a nyíregyházi szakközépiszkolákban tanult. A csoportba tartozó települések már a szakközépiszkolai tanulók száma alapján is Nyíregyháza domináns középfokú oktatási vonzaskörzetébe tartoznak. A kilenc település 481 szakközépiszkolákba bejáró tanulója, az összes Nyíregyházára bejáró szakközépiszkolás diák (3292 fő) 14,6%-a, azaz minden hetedik bejáró középiskolás érkezett e településekről.

4. táblázat: A szakközépiszkolák legmagasabb vonzásintenzitással rendelkező települései

Table 4. Settlements with the highest attractiveness of vocational secondary schools

Település	Lakosságszám	Bejáró diák	Vonzásintenzitás
Nyírtelek	6654	146	2,19
Beszterec	1075	25	2,33
Buj	2277	54	2,37
Kálmánháza	1918	42	2,19
Kék	1968	43	2,18
Napkor	3662	77	2,10
Nyírtét	1056	22	2,08
Ramocsaháza	1517	32	2,11
Tiszatelek	1437	40	2,76
Összesen	21564	481	2,23
Nyíregyháza	119746	1613*	1,35*

* Nyíregyházán lakó szakközépiszkolások száma és aránya

Forrás: A vizsgált középiskolák adatai alapján saját szerkesztés

Mindez önmagában is jelzi, hogy a szakközépiskolák vonzásintenzitása nem olyan koncentrált, mint a gimnáziumoké, vonzáskörzetük pedig több településre terjed ki és kiegyensúlyozottabb. A szakközépiskolák legmagasabb vonzásintenzitással rendelkező kilenc települése közül kiemelkedett Tiszatelek, ahonnan a 100 lakosra eső Nyíregyházára bejáró szakközépiskolai diákok átlagos értéke 2,76 volt. Ez az intenzitási érték több mint kétszeresen meghaladja Nyíregyháza szakközépiskolákra vonatkozó átlagos értékét (1,35). A kilenc település értékei mind magasabbak, mint a nyíregyházi átlag, ami azt is jelzi, hogy a város szakközépiskolái nagyobb vonzerőt jelentenek a környező települések középiskolás korú fiataljaira, mint a nyíregyházi középiskolás korú fiatalokra. A szakközépiskolák ilyen értelemben is jobban kiszolgálják a „vidéki” településeken élők középfokú oktatási igényeit, ami egybe cseng azzal a ténnyel is, hogy a szakmát adó végzettséget a vidéki lakosság értékrendjében magasabbra tartja. A szakközépiskolák domináns vonzáskörzetébe tartozó kilenc településről a legnagyobb számban az Inczédy György (106 diák), a Sipkay Barna (97 diák), a Bánki Donát (65 diák) és a Széchenyi István (62 diák) szakközépiskolákba érkeztek a bejáró tanulók.

A nyíregyházi átlagos szakközépiskolai vonzásintenzitási értéket (1,35 bejáró diák/100 lakos) további 25 megyei település vonzásintenzitása haladja meg (5. táblázat), azaz az ott élő fiatalok is magasabb értékben preferálják a nyíregyházi szakközépiskolákat, mint a nyíregyháziak. A nyíregyháziak értékítéletében csak másodlagos a szakközépiskola, néhány magas színvonalú képzés (pl. közgazdasági, művészeti stb.) kivételével. Nyírtelek sajátos szerepet játszik a nyíregyházi szakközépiskolák esetében. Azon túlmenően, hogy a 194 bejáró diákból csak 48 tanuló jár nyíregyházi gimnáziumokba és 146 tanuló a vizsgált nyolc szakközépiskolába, az is sajátos, hogy 38 diák az Inczédy György, 25 diák a Sipkay Barna és 19 diák a Bánki Donát Szakközépiskolába járt, ami e kisvárosból érkező szakközépiskolások 56,1%-át jelentette. Ugyanakkor a Művészeti Szakgimnáziumba mindössze egy diák érkezik Nyírtelekről.

A szakközépiskolák prioritása – miként a gimnáziumoké is – településről-településre változik. Buj (13 bejáró diák), Kék (14 bejáró diák) és Ramocsaháza (15 bejáró diák) esetében az Inczédy György Szakgimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola került preferált helyzetbe, míg a kálmánházaiak (16 bejáró diák) és a napkoriak (17 bejáró diák) a Sipkay Barna Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola képzési kínálatát preferálták. A Széchenyi István Közgazdasági Szakközépiskola Tiszatelek esetében (8 bejáró diák) az első, míg Buj esetében (10 bejáró diák) a második helyre került. A Művészeti Szakgimnáziumba – a korábban ismertetett okok miatt - mindössze 10 diák járt a 4. táblázat 9 településéről, s ebből Kálmánházáról érkezett négy diák.

5. táblázat: A szakközépiskolák 1,01-2,00 közötti vonzásintenzitással rendelkező települései

Table 5. Vocational secondary school settlements with an attraction intensity of 1.01-2.00

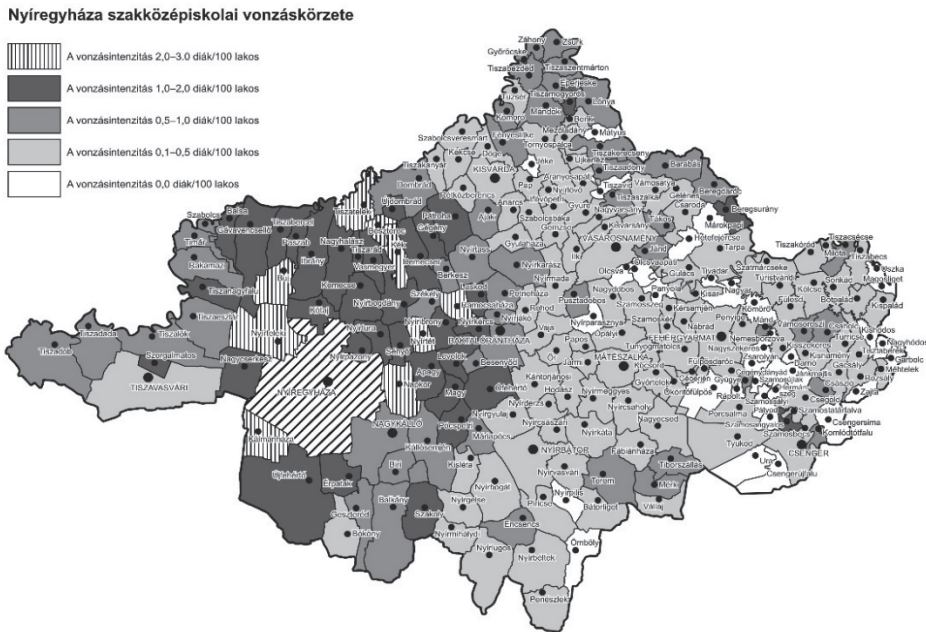
Település	Lakos -ság	Bejáró diák	Vonzás - intenzi tás	Település	Lakos -ság	Bejáró diák	Vonzás - intenzi tás
Demecser	4 246	61	1,44	Nyírkércs	794	15	1,89
Ibrány	6 801	99	1,46	Nyírpazony	3 444	42	1,22
Kemecse	4 744	73	1,54	Nyírtura	1 801	33	1,83
Nagyhalász	5 632	81	1,44	Ófehértó	2 515	34	1,35
Újfehértó	12 931	214	1,65	Paszab	1 221	22	1,80
Apagy	2 255	35	1,55	Pátroha	2 871	30	1,04
Balsa	843	10	1,19	Pócspetri	1 616	21	1,30
Beregsurány	549	9	1,64	Sényő	1 396	25	1,79
Érpatak	1 646	30	1,82	Szakoly	2 736	29	1,06
Gávavencsellő	3 574	51	1,43	Szamosangyalos	488	5	1,02
Gégény	1 951	34	1,74	Szorgalmatos	969	11	1,14
Kótaj	4 447	76	1,71	Tiszabercel	1 894	31	1,64
Laskod	1 004	14	1,39	Tiszamogyorós	675	7	1,04
Levelek	2 880	56	1,94	Tiszánagyfalu	1 812	23	1,27
Magy	917	16	1,74	Tiszarád	555	6	1,08
Nagycserkesz	1 816	33	1,82	Újdombrád	709	12	1,69
Nyírbogdány	2 870	55	1,92	Vasmegyer	1 671	32	1,92
Nyíribrony	1 057	13	1,23	Összesen	87330	1338	1,53

Forrás: A vizsgált középiskolák adatai alapján saját szerkesztés

A nyíregyházi szakközépiskolák összesített tanulói vonzásintenzitását tekintve a második intenzitási övezetbe 35 olyan település tartozott, ahonnan a 100 lakosra eső érték 1,01-2,00 diák között változott. E településekről 1338 bejáró tanuló érkezett a vizsgált nyolc szakközépiskolába, ami az összes szakközépiskolai bejáró diák 37,2%-a (5. táblázat). Nem elhanyagolható tény, hogy az 5. táblázat 35 településéről közel kétezer (1987 fő) gimnáziumi és szakközépiskolai diák érkezik Nyíregyházára, s kétharmaduk (67,3%) szakközépiskolákba.

A szakközépiskolák második vonzásintenzitási övezetében tartozó 35 település közül mindössze Beregsurány, Tiszamogyorós és Szamosangyalos képviseli a Szatmár-beregi térséget, a többi település Nyíregyházától 25-30 km-es sugarú körön belül található, igen intenzív vonzást jelezve (3. ábra). Az egyes szakközépiskolák preferenciáit tekintve az alábbi kép rajzolódik ki.

3. ábra: A nyíregyházi szakközépiskolák összesített vonzaskörzete
 Figure 3. The total catchment area of the Nyíregyháza's vocational secondary schools

Forrás: A vizsgált középiskolák adatai alapján saját szerkesztés

A legtöbben a Bánki Donát (268), a Sipkay Barna (253) és az Inczedy György (236) szakközépiskolákba érkeznek, azonban igen jelentős a Széchenyi István Közgazdasági Szakgimnáziumba érkezők száma (171) is. A Művészeti Szakgimnáziumba 33 diák érkezett.

Az egyes települések szakközépiskolai preferenciáit tekintve a Sipkay Barna Szakgimnázium és Szakközépiskola tíz településen az első (Ibrány 24, Levelek 21, Kemecse 18, Nyírbogdány 15, Nagycserkesz, Nyírtura 11-11, Pátroha 7, Pócspetri 6, Szamosangyalos, Tiszarád 4-4 diák). A Bánki Donát Szakközépiskola kilenc településen vezet (Újfehértó 57, Kótaj 18, Demecser 15, Gégény, Ófehértó 9-9, Vasmegyer 7, Laskod 6, Magy 5, Beregsurány 4 diák). Az Inczedy György szakközépiskola hat településen (Nagyhalász 16, Szakoly 10, Érpatak 9, Újdombrád 5, Nyíribrony, Szorgalmatos 4-4 diák), a Széchenyi István szakközépiskola négy településen (Gávavencsellő 14, Nyírkércs, Nyírpazony 8-8, Balsa 4 diák) a legkedveltebb. A Zay Anna Egészségügyi Szakgimnázium három (Tiszamogyorós, Tiszanagyfalu, Apagy), az ÉVISZ egy településen (Sényő), míg a Lippai János Mezőgazdasági Szakiskola két településen (Paszab, Tiszabercel) került az első helyre.

A nyíregyházi szakközépiskolák harmadik vonzásintenzitási övezetébe azok a települések (52 db) kerültek, ahol a vonzásintenzitás 0,51-1,00 diák/100 lakos

értéket ért el (*lásd 3. ábra*). E települések esetében nem a Nyíregyháza szűkebb vonzaskörzetében elhelyezkedő települések az egyediek, hanem a Beregi-Tiszahát települései, amelyekből „relatív sokan” érkeznek a megyeszékhelyre. Tizenegy településről 73 diák jár Nyíregyházára, ebből 64 tanuló a vizsgált nyolc szakközépiskolába. Ez lesz az elsődleges oka annak, hogy Nyíregyháza összesített (komplex) középfokú oktatási vonzaskörzetének térképén a Beregi-Tiszahát települései kedvezőbb helyzetbe kerülnek, azaz intenzívebben vonzódnak, mint a szatmári térség.

A Nyíregyházi szakközépiskolák negyedik vonzásintenzitási övezetébe (0,01-0,50 diák/100 lakos) kilencvenhét Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei település tartozik. Huszonöt Hajdú-Bihar megyei település (a legtöbben Hajdúnánásról 16 diák, Debrecenből és Hajdúböszörményből kilenc-kilenc diák érkeznek), negyvenegy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei település (a legtöbben Sárospatakról 9 és Tokajból 7 diák érkeznek), tizenkettő Jász-Nagykun-Szolnok megyei, 32 egyéb magyarországi település, 17 kárpátaljai, öt erdélyi és két szlovákiai település i ebbe a csoportba tartozik (*lásd 1. táblázat*).

3.3. NYÍREGYHÁZA KOMPLEX KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSI VONZÁSKÖRZETE

Az adatbázisunk lehetőséget nyújt arra, hogy a vizsgált tizenhat középfokú oktatási intézmény bejáró tanulóinak települési szintű adataiból elkészítsük – és összehasonlítsuk a korábbi vizsgálati eredményekkel – Nyíregyháza komplex középfokú oktatási vonzaskörzetét (*4. ábra*).

Nyíregyháza komplex vonzaskörzete a vonzásintenzitást tekintve is jól tagolódik, s ennek megfelelően kirajzolódik a hegemon, domináns és átmeneti vonzásintenzitású települések csoportja.

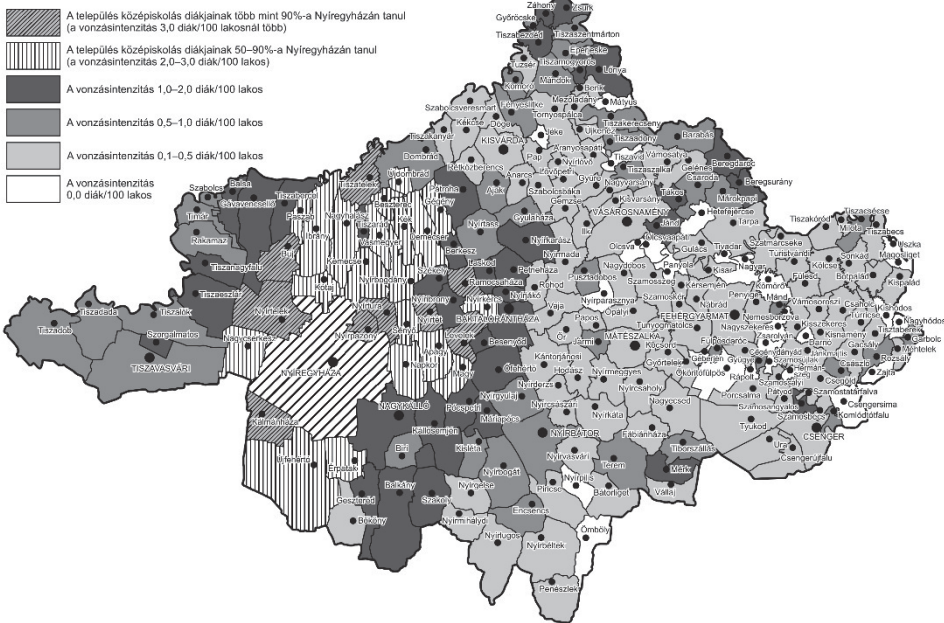
A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeszékhely hegemon vonzaskörzetébe az a kilenc település tartozik, ahol a vonzásintenzitás 3,00-3,85 között változik, e településekről a középiskolás korú diákok több mint 90%-a (összesen 704 diák, a bejárók 15,2%-a) Nyíregyházán tanul (*6. táblázat*). Nyírtelek vonzásintenzitási értékei a határérték alatt maradnak (de a hibahatáron belül), azonban a középiskolás korosztály több mint 90%-a Nyíregyházára jár, s a települést erős szuburbán sajátosságok és kapcsolatok jellemzik (*KÓKAI 2006*).

Nyíregyháza domináns vonzaskörzetébe 20 település tartozik, ahol a vonzásintenzitás 2,01-3,00 között változik, e településekről a középiskolás korú diákok több mint 50%-a (összesen 1564 diák, a bejárók 33,8%-a) Nyíregyházán tanul (*7. táblázat*).

Nyíregyháza átmeneti vonzaskörzetébe 33 település tartozik, ahol a vonzásintenzitás 1,01-2,00 között változik, e településekről a középiskolás korú diákoknak már kevesebb, mint 50%-a (összesen 943 diák, a bejárók 20,4%-a) tanul a megyeszékhelyen (*8. táblázat*).

4. ábra: Nyíregyháza komplex középfokú oktatási vonzáskörzete (2019)
 Figure 4. Complex secondary education catchment area of Nyíregyháza (2019)

Nyíregyháza komplex középfokú oktatási vonzáskörzete

Forrás: A vizsgált középfokú oktatási intézmények adatai alapján saját szerkesztés

6. táblázat: Nyíregyháza hegemon vonzáskörzetének települései
 Table 6. Settlements in the hegemonic catchment area of Nyíregyháza

Település	Lakosság	Bejáró diák	Vonzásintenzitás
Nyírpazony	3444	104	3,02
Nyírtura	1801	55	3,05
Nyírtelek	6654	194	2,98
Nyírtét	1056	32	3,03
Levelek	2880	87	3,02
Buj	2277	68	3,01
Ramocsaháza	1517	47	3,10
Kálmánháza	1918	62	3,23
Tiszatelek	1437	55	3,83
Összesen	22984	704	3,07
Nyíregyháza	119746	4300*	3,59*

* Nyíregyházán lakó, a 16 intézménybe járó középiskolások száma és aránya

Forrás: A középfokú oktatási intézmények összesített adatai alapján saját szerkesztés

7. táblázat: Nyíregyháza domináns vonzaskörzetének települései
 Table 7. Settlements in the dominant catchment area of Nyíregyháza

Település	Lakosság	Bejáró diák	Vonzás-intenzitás	Település	Lakosság	Bejáró diák	Vonzás-intenzitás
Demecser	4246	85	2,01	Kótaj	4447	122	2,74
Ibrány	6801	142	2,09	Magy	917	20	2,18
Kemecse	4744	128	2,70	Nagycserkesz	1816	52	2,86
Nagyhalász	5632	128	2,27	Napkor	1662	102	2,79
Újfehértó	12931	347	2,68	Nyírbogdány	2870	79	2,75
Apagy	2255	62	2,75	Nyírkércs	794	20	2,52
Beszterec	1075	28	2,60	Paszab	1221	24	2,01
Érpaták	1646	40	2,43	Sényő	1396	29	2,08
Gégény	1951	40	2,05	Újdombrád	709	17	2,01
Kék	1968	52	2,64	Vasmegyer	1671	47	2,81

Forrás: A közép fokú oktatási intézmények összesített adatai alapján saját szerkesztés

8. táblázat: Nyíregyháza átmeneti vonzaskörzetének települései
 Table 8. The settlements of the temporary catchment area of Nyíregyháza

Település	Lakosság	Bejáró diák	Vonzás-intenzitás	Település	Lakosság	Bejáró diák	Vonzás-intenzitás
Baktalóránth.	3916	60	1,53	Nyíribrony	1057	18	1,70
Balkány	6387	87	1,36	Nyírfákó	870	13	1,49
Máriapócs	2085	24	1,15	Ófehértó	2515	46	1,83
Nagykálló	9702	130	1,34	Pátroha	2871	38	1,32
Záhony	4062	44	1,08	Petneháza	1785	18	1,01
Balsa	843	12	1,42	Pócspetri	1616	27	1,67
Beregdaróc	808	8	1,01	Szakoly	2736	35	1,28
Beregsurány	549	10	1,82	Szamos-angy.	488	5	1,02
Berkesz	864	12	1,39	Székely	1066	15	1,41
Besenyőd	669	9	1,35	Szorgalmatos	969	13	1,34
Gávavencs.	3574	63	1,76	Tákos	323	4	1,24
Geszteréd	1744	19	1,09	Tiszabercel	1894	35	1,85
Jánd	764	8	1,05	Tiszaeszlár	2569	35	1,36
Kállósemjén	3598	65	1,81	Tiszaomány.	675	7	1,04
Laskod	1004	19	1,89	Tiszanagyfalu	1812	28	1,55
Lónya	715	8	1,12	Tiszarád	555	6	1,08
Mérk	2129	22	1,03	Összesen	67214	943	1,40

Forrás: A közép fokú oktatási intézmények összesített adatai alapján saját szerkesztés

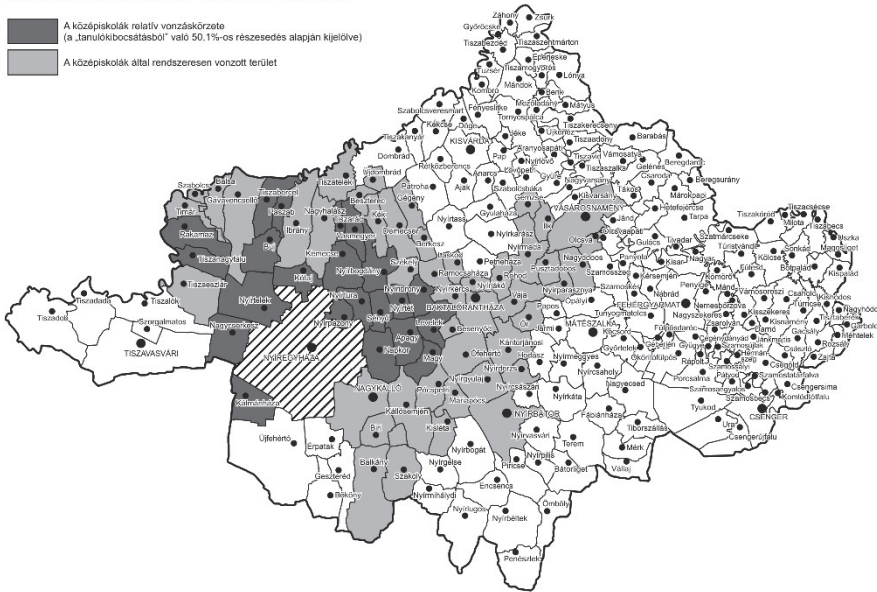
A hegemon, domináns és átmeneti vonzaskörzetbe tartozó ötvenhat Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településről érkezett a Nyíregyházára bejáró összes középiskolai diák 72,0%-a, a megyénkből bejárók 77,3%-a. E ponton jutottunk el vizsgálatunk során oda, hogy érdemes összehasonlítani az ötven évvel, ezelőtti állapotrajzzal (5. ábra) saját eredményeinket, s kísértetiesen hasonló megállapításokat tehetünk:

- A középiskolák, mindenekelőtt az általános gimnáziumok uralkodó vonzaskörzete a nyíregyházi járás többi középiskolájának – Gávavencsellő, Ibrány, Demecser, Újfehértó – vonzása következtében a járás egészére sem terjed ki. A vonzás intenzitása 1—1,5 tanuló/100 lakos (BELUSZKY 1974). Mindehhez annyi kiegészítést fűzhetünk, hogy a vonzásintenzitás erősebb lett és Újfehértó is a megyeszékhely domináns vonzaskörzetébe került, viszont Vásárosnamény és térsége elveszett, azaz kikerültek a rendszeresen vonzott települések csoportjából.
- Nyíregyháza esetében a gimnáziumok kis kiterjedésű, intenzíven vonzott körzetét veszi körül egy külső övezet, amelynek nagysága, a vonzás intenzitása a város oktatási intézményeinek fejlettségétől függ (BELUSZKY 1974). Vizsgálataink szerint a külső övezetben, napjainkban elsősorban a középiskolák vonzása domináns.
- A baktalórántházi és a vásárosnaményi járás kivételével a megyeszékhely szerepe a többi járásban az oktatási funkciók ellátásában nem számottevő (BELUSZKY 1974). Napjainkra Szatmár-Bereg leszakadása tényszerűen, adatokkal is alátámasztható.
- A megye többi területe tulajdonképp egységes övezetet alkot. Ebben az övezetben a szakközépiskolák, technikumok vonzása uralkodik; a vonzásintenzitás községről községre szélsőséges mértékben változhat (BELUSZKY 1974). A vizsgálataink eredményeként látható (4. ábra), hogy a vonzásintenzitás napjainkban sem éri el az 1,0 diák/100 lakos értéket, azaz Nyíregyháza szerepe az oktatási funkciók ellátásában nem számottevő.
- A középfokú oktatás terén az iskola távolságának, a bejárási lehetőségeknek, a kollégiumi elhelyezkedés lehetőségeinek szerepe elsődleges a vonzaskörzetek alakításában, de az iskolatípusoknak és azok képzési kínálatának szerepe a jövőben egyre jelentősebbé válik (BELUSZKY 1974). Beluszky professzor e tekintetben sem tévedett, napjainkban a képzési kínálat dominánssá vált. Azonban az oktatási intézményhálózat és képzési struktúra bővítése nem hozott áttörést Nyíregyháza középfokú oktatási vonzaskörzetének kiterjedésében.

5. ábra: Nyíregyháza komplex középfokú oktatási vonzaskörzete (1969)
 Figure 5. Complex secondary education catchment area of Nyíregyháza (1969)

Nyíregyháza középiskolai vonzaskörzete (1974)

- A középiskolák relatív vonzaskörzete
 (a „tanulókibocsátásból” való 50,1%-os részesedés alapján kijelölve)
- A középiskolák által rendszeresen vonzott terület

Forrás: Beluszky P. (1974) térképe alapján saját szerkesztés

Nyíregyháza középfokú oktatási vonzaskörzetének kiterjedése napjainkban is több tényező sajátos kapcsolatrendszerének következménye, amelynek egyik eleme, hogy a megye 28 városából kilenc (pl. Kemece, Rakamaz, Balkány, Nyírtelek, Ajak, Nyírmada, Mándok stb.) nem rendelkezik nappali tagozatos képzést nyújtó középfokú oktatási intézménnyel. Esti tagozatos levelező képzés is csak Nyírlugoson és Vaján van. E tény azért is fontos, mert e kisvárosokban és mikrorégióikban élő középiskolás korú népességnek nincs más reális alternatívája a középiskolai tanulmányokat illetően, mint Nyíregyháza vagy a közelükben lévő kisvárosok. A szabolcsi megyeszékhelyhez szorosan kapcsolódó szuburbán kisvárosok esetében e tény nem meglepő (KÓKAI 2006).

A Beregi-Tiszahát fiataljainak a hozzájuk legközelebb eső két kisváros (Vásárosnamény, Záhony) középiskolái nem nyújtanak kielégítően széles spektrumú oktatási kínálatot, ezért kihasználva a kedvezőbb közlekedésgéográfiai helyzetet (azaz relatíve megfelelő színvonalú, gyorsaságú és sűrűségű a tömegközlekedés) Nyíregyháza súlya jelentősebb. Mindez azt is jelenti, hogy a Beregi-Tiszahát településeinek középiskolás korú népességére erősebb Nyíregyháza oktatási vonzásintenzitása, mint Szatmár és a Dél-Nyírség esetében (lásd 4. ábra). A Beregi-Tiszahát erősebb kapcsolódását az is magyarázza, hogy Kárpátaljáról a magyar családok átköltözése folyamatos, akik gyermekeiket inkább Nyíregyházára „küldik” középiskolákba.

ÖSSZEGRZÉS

Nyíregyháza oktatási vonzáskörzetének is fontos ismérve a területi textúra differenciáltsága, azaz az intenzív sokoldalú kapcsolatrendszerrel jellemezhető viszonylagos sűrűsödési göcaihoz/településeihez lazább szövetű, szegényesebb kapcsolatrendszerrel kötődő területek és települései társulnak. A szomszédos oktatási vonzáskörzeteket elválasztó határok e viszonylag lazább textúrájú területeken húzódnak. A területi mobilitást jelző oktatási vonzáskörzet nemcsak a személyes társadalmi-gazdasági szituációváltás látható megnyilvánulása, hanem az egyes mikrorégiók és települések gazdasági, társadalmi és politikai változásaihoz történő alkalmazkodás egy-egy fontos mozzanatát és mechanizmusát is mutatja.

Nyíregyháza középfokú oktatási vonzáskörzete a város nyolc-nyolc gimnáziumába és szakgimnáziumába/szakközépiskolába bejáró 4632 ingázó diák adatai alapján készült. A hegemon, domináns és átmeneti vonzáskörzetek kiterjedését és a vonzásintenzitás mértékét összehasonlítottuk az ötven évvel korábban készült felméréssel (*BELUSZKY 1974*). A kutatási eredmények alapján megállapítható, hogy a nyíregyházi középfokú oktatási intézmények számszerű növekedése és oktatási kínálatuknak szélesedése nem eredményezett jelentős területi változást Nyíregyháza vonzáskörzetében. A tradíciók tartósabbak, ezért Nyíregyháza hegemon oktatási vonzáskörzetébe 9 település, domináns vonzáskörzetébe 20 település, átmeneti vonzáskörzetébe 27 település tartozik.

Nyíregyháza a várostól kb. 15-30 km-es sugarú körben igen erős, hegemon és domináns vonzásintenzitással rendelkezik. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek 80%-ra (172 település) vonatkozóan Nyíregyháza vonzásintenzitása gyenge, a megyehatáron és az országhatáron átnyúló vonzásintenzitása pedig jelentéktelen. Az országhatáron túli területek a jövőben bekapcsolhatók, de esetleges és csak nagyon specializált szakmai képzéssel.

Nyíregyháza térszerkezeti helyét és szerepét jelző szignifikáns térkapcsolatok egyik eleme az oktatási vonzáskörzet, amelyek egyaránt tükrözik az objektív gazdasági lehetőségeket és szubjektív egyéni elvárásokat. Ebben véleményünk szerint a jövőben sem várható jelentős változás.

IRODALOM

BELUSZKY P. (1974): Nyíregyháza vonzáskörzete. Földrajzi Tanulmányok. 13. Akadémiai Kiadó, Budapest, 118 p.

KÓKAI S. (2006): Adalékok a nyíregyházi településeggyüttes szuburbanizációs folyamatainak vizsgálatához. In: Csapó T.-Kocsis Zs. (szerk.) Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon. Szombathely, Savaria University Press, pp. 168-188.

LACZKÓ L. (1978): Települések vonzásterületének meghatározása egymáshatási modell segítségével. Földrajzi Értesítő, XXVII. évf. 1. sz. pp. 31-44.

MENDŐL T. (1928): Szarvas földrajza. Budapest, 70 p.

PÉNZES I.-TÓTH J. (1971): Szeged vonzáskörzete. Földrajzi Értesítő. XX. évf. 2. sz. pp. 153-158.

TÓTH J. (1996): A településrendszer fejlődése. In: Perczel Gy. (szerk.): Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 539-586.

TÓTH J. (1988): Urbanizáció az Alföldön. Területi és Települési Kutatások 3. Akadémiai Kiadó, Budapest, 200 p.

TÓTH J. (2008): Térszerkezeti, népesség- és településföldrajzi tanulmányok. Imedias Kiadó, Pécs, 427 p.

VADÁSZ I. (1987): Kunhegyes vonzáskörzete. Alföldi Tanulmányok.